

SJOTTING

Nyt liv til gammelt ord

Af
JENS LORENTZEN

Forfatteren har gennem mange år tilhørt kredsen af gode venner omkring Christian Nielsen og Handels- og Søfartsmuseet, og hans evner som bogtilrettelægger er ofte udnyttet af landets maritime museer. I artiklen indkredser Jens Lorentzen brugen af betegnelsen Sjotting på en mindre, let jolle på den danske Øresundskyst.

Færgelavet i Helsingør blev opløst 1882, og året efter bragte ugebladet »Ude og Hjemme« en illustreret artikel »Fra Helsingørs gamle Færgelav« i form af et interview med en af de gamle færgemænd¹. Om færgebådene fortæller han: »Først var der de store Mellemjoller - de holdt 5 à 6 Læster - af dem havde vi en halv Snes Stykker (1857 da Øresundstolden blev ophævet); de blev brugt til at føre Kul ud til Skibene og Heste og Hornkvæg over til Helsingborg. Så kom Skottingerne, de egentlige Færgejoller; de holdt mindst halvanden Læster, og af dem skulde hver Part have sin. Men så havde mange af Makkerskaberne - de fleste sejlede i Makkerskab, 2 eller 3 sammen - desuden en eller flere Bergensskottinger; det var også Sejlbåde, men mindre og lettere til at ro, naar der ikke var Vind til at sejle.«

Den gamle færgemands oversigt over typerne og størrelserne på færgelavets både passer stort set også på de både, fiskerne ved Nordsjællands Øresundskyst brugte, også efter at de fleste fiskerlejer på kysten i sidste fjerdedel af forrige århundrede havde fået bygget havne. Det var først indførelsen af motoren og bedre afsætningsmuligheder for fangsten, der omkring århundredskiftet endelig muliggjorde større og andre bådtyper.

Går man listen over Christian Niensens opmålinger i hans »Danske Bådtyper« igennem, vil man se, at enkelte steder i landet var der

»Sjotting« var tidligere betegnelsen for en jolle på Øresundskysten. Sjottingen »Magda«, bygget 1907 i Snekkersten til en fisker i Humlebæk, ses her under en kapsejls i påsken 1974. Båden blev brugt ved bundgarnsfiskeri og forskellig smågarns- og rusefiskeri efter fladfisk, torsk, ål og makrel. »Magda« havde også kælenavnet »Tepotten«. Foto: Jens Lorentzen. *Sjotting, formerly a name for a small boat on the coast of the Sound. The Magda, a sjetting, built at Snekkersten in 1907 for Frans Olsen, a fisherman of Humlebæk. Seen here during a race, Easter 1974. It was used for pound net fishing and also for netting and trapping flat-fish, cod, eel and mackerel. Nicknamed Tepotten (the Teapot). Photo: Jent Lorentzen.*

Bundgarnslavet *Råboerne* fra Humlebæk røger bundgarn med et par sjottinger engang i begyndelsen af århundredet. Foto i privateje. *Råboerne, a pound net fishing cooperative of Humlebaek, tending the nets on two sjottings at the beginning of this century. Privately owned photograph.*

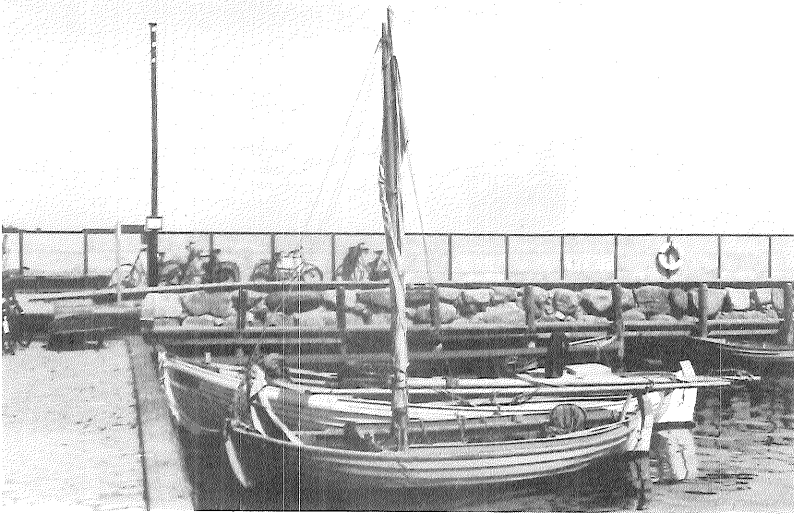
helt klare og præcise navne på de lokale bådtyper. På Limfjorden er der sjægte, spidsgattede både svarende til dem, der fra andre steder i landet må nøjes med betegnelsen jolle fra her eller jolle fra der. Fra samme farvand er der kåge, fladbundede fartøjer, som uanset størrelse andre steder i landet betegnes pramme. Og de bornholmske både bør nok kaldes eger, hvadenten de er bygget tvestævnet eller med spejl. Betegnelsen båd eller jolle fra dette eller hint sted i vore farvande forekommer at være så fattig og fantasiforladt. Man må vel også uden for Limfjorden og Bornholm have haft særlige navne på de lokale bådtyper? Denne artikels ærinde er at genoplive et sådant gammelt bådtypenavn.

Den desværre unavngivne gamle færgemands skottinger var til at begynde med noget af et mysterium, som viste sig at bero på en fejlskrivning. Ordet findes ikke i nogen ordbøger eller leksika, og først

en samtale i 1979 med en gammel fisker i Sletten hævdede mystikken: »Ja, vi kaldte dem for sjottinger, en 16 fods sjotting, sådan nogen som I nu ligger og sejler rundt i«². I den sidste sætning hentyder han til det arbejde med restaurering, genoprigning og sejlads med de gamle både, der siden slutningen af 1960'erne bl.a. med Christian Nielsen som inspirator og rådgiver foregår på Øresundskysten inden for »Foreningen til Sprydstagens Forevigelse«, og hvor bådene uanset størrelse og type kaldes smakkejoller.

Ordbog over det danske Sprog (København 1940) angiver: »*Sjotting*, -er (af uvis oprindelse). Lille let (Skibs-)baad til at ro« og citerer Lauritz Tuxen: »En Malers Arbejde« (1928): »vi (gik) i Gang med at bygge en virkelig Baad, en Sjøtting, efter norsk Mønster«. Salmønsens Konversations Leksikon (København 1926) henviser fra sjotting til sjægt, hvorefter kommandør C. Bloch skriver: »*Sjægt*, et lille Rofartøj. Navnet er af norsk Oprindelse, men anvendes jævnlig her jævnsides med betegnelsen Sjøtting«. Dette kunne forlede til at tro, at ordet blev brugt overalt i landet og specielt om både efter »norsk mønster«. Forelagt ordet svarer Institut for dansk dialektforskning ved Københavns Universitet, at *sjotting* kendes fra Skovshoved og Tårnbæk og tillægger, at ord, der bruges disse to steder, almindeligvis også bruges andre steder på kysten. Derudover kendes ordet kun fra Bornholm som *sjotting* - en liden skibsbåd eller pram. Instituttet meddeler samtidig, at ordet ikke kendes i Norge. Med beklagelse meddeler Dialekt- og Ortsnavnsarkivet i Lund, at ordet heller ikke kendes fra den svenske side af Øresund. Der kaldes en båd af denne type og størrelse for en *snipa*.

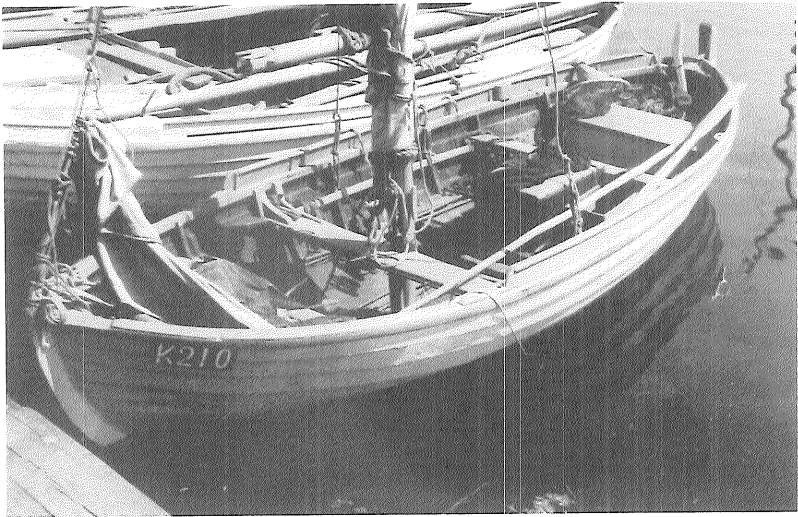
Ordet findes også et par steder i litteraturen. Under sin omtale af Tårnbæk i Dansk Fiskerihaandbog (København 1944) fortæller L. Ingemann at: »Christian Møller var kendt for pludselig at kunne komme luskende på de mest mærkelige Steder. Han havde allerede overdraget Gescheften til Sønnerne, da man hittede paa Dam i Baadene, og til Uro for den gamle hørte han en Søndag, at ogsaa den *Sjøtting*, han i sin Tid havde ladet bygge, nu stod oppe hos Hansen for at skulle bores Huller i - og om Mandagen, just som Baadebyg-

»De två slagen båtar, som användes i Sundet. (De stora sillbåtar och sjoting de mindre)«. Skovshoved 1933. Foto i Göteborgs historiska museum, bet. Humbla 33, R. 58:4. *The two sorts of boat used in the Sound. (Large herringboats and the smaller sjotings)*, Skovshoved 1933. Photo by Philibert Humbla in Gothenburg Museum of History.

geren var ved at sætte Boret paa, dukkede Møllers Hoved over Bolværket nede i Strandkanten, og bekymret raabte han til Sønnen, der stod oppe ved Baaden: »Jens! ved du, hvad du gør?«

I »Beretninger fra det gamle Skovshoved« staver Dorthea Beck Jensen ordet på en anden måde. Hun har sikkert aldrig set ordet på tryk og skriver det derfor, som det udtales dér på stedet: *Shorting*, en udtale der bekræftes af dialektforskningsinstituttet: *sjåårting* (langt å). Fru Beck Jensen skriver (1972): »Disse små både kaldtes for *shortinger*. Fiskerne havde foruden shortingen også en større båd. Den kaldte man for *næringsbåden*. Man benyttede den ved sildefangst. Og da man kaldte sildegarnene for næringer, kaldte man så båden for en næringsbåd. Shortingen brugte man til rejefangst om sommeren og til rødspætte- og torskefangst om vinteren. Dette foregik mest ved

»Sjoting med skvättgång endast akterut och midskepps«. Foto i Göteborgs historiska museum, bet. Humbla 33. R. 58:18. *Sjoting with wash-board aft and midships only. Skovshoved 1933. Photo by Philibert Humbla in Gothenburg Museum of History.*

land, og man kunne derfor nøjes med den mindre båd, men efterhånden som fiskerne fik motor i næringsbådene, blev shortingen overflødig. Nu kunne man bruge næringsbådene hele vinteren og fiske længere ude i Sundet, når det var nødvendigt.³

Desuden foreligger en serie fotografier optaget i Skovshoved i 1933 af den kendte svenske bådforsker Philibert Humbla. Optagelserne findes i dag på Göteborgs historiske museum sammen med en række lignende fra skånske fiskerlejer optaget samme år. Af de kortfattede billedtekster om de to slags både på lejet fremgår det, at de store kaldes *sillbåtar* og de mindre *sjoting*. Desværre foreligger der så vidt vides intet skriftligt fra Humblas hånd om hans besøg i Skovshoved.⁴

For nylig blev en midaldrende fisker i Sletten - han er opvokset i Humlebæk - spurgt, om han kendte ordet, hvortil han prompte svarede: »Vi kaldte altid småbådene for sjottinger før i tiden«⁵. Og nu

når han beredvilligt fortæller om sin barndoms sejlads, så foregik de ikke i faderens båd eller jolle, men i faderens sjotting. Han har uden betænkning genoptaget sjotting i sit sprogbrug.

Kære læser, når det drejer sig om småbådene fra Sundet, så gå kun trygt hen og gør ligeså.

NOTER

¹ »Ude og Hjemme«, 25. november 1883.

² Meddelt af Niels Jørgen Pedersen, Krogerup.

³ Dorthea Beck Jensen: »Beretninger fra det gamle Skovshoved«. Erindringsserien »Folk fortæller«, Nr. 5. Foreningen Danmarks Folkeminder. København 1980, (nedskrevet 1972).

⁴ Formidlet af formanden for »Föreningen Allmoge Båtar« Peter Skanse, Skärhamn, Bohuslän.

⁵ Samtale med fisker Kaj Magnussen, marts 1983.

SJOTTING:

New life in an old word

Summary

The writer has long been puzzled by the fact that only in the Limfjord - the waters which wind through North Jutland between the Kattegat and the North Sea - and on Bornholm in the Baltic are there special names for types of local craft. In the Limfjord a sharp-sterned boat is called a *sjaegt* (skiff) a word of Norwegian origin, and on Bornholm most boats are known as *eger* (oaks). First encounter with the name *sjotting* was in a puzzling and misspelt form. However from conversations with old fishermen, who knew the word from their childhood, it emerged that on the Danish coast of the northern part of the Sound a small craft of up to twenty feet used always to be called a *sjotting*. It is related to the word *sjaegt* and is to be found in a number of dictionaries and encyclopaediae, though it is unknown in Norway and Sweden.